

Armoedebeleid in de gemeente Ridderkerk

Leeswijzer

Het rapport is opgebouwd uit drie delen. Het eerste deel is de bestuurlijke nota en is een op zichzelf leesbaar rapport. Hierin worden de aanleiding en het doel van het onderzoek beschreven, gevolgd door de onderzoeksvraag en het plan van aanpak. Er worden conclusies getrokken en aanbevelingen geformuleerd. De bestuurlijke reactie van het college is integraal opgenomen. Het nawoord van de rekenkamer sluit de bestuurlijke nota af.

Deel twee is de nota van bevindingen. Hierin is het integrale onderzoek opgenomen met daarin de beantwoording van de onderzoeksvragen en de onderbouwing van de conclusies en aanbevelingen.

Deel drie is het addendum met de effecten van de nieuw geïntroduceerde meetmethode voor armoede. Deze methode is ontwikkeld door het CBS, SCP en Nibud en biedt een uniforme definitie van armoede.

Bestuurlijke nota

Inhoud

Leeswijzer	1
Bestuurlijke nota	2
1 Onderzoeksverantwoording.....	4
1.1. Inleiding.....	4
1.2. Doelstelling en vraagstelling	4
1.3. Onderzoeksuitvoering	4
2 Conclusies.....	5
3. Aanbevelingen.....	7
3.1. Algemene aanbeveling.....	7
3.2. Aanbevelingen voor de raad	7
3.3. Aanbevelingen voor het college.....	8
7. Reactie college van B&W	10
8. Nawoord rekenkamer	19
Nota van Bevindingen	21
Addendum	

1. Onderzoeksverantwoording

1.1. Inleiding

De gemeente Ridderkerk is een middelgrote gemeente, met een groot deel van de woningvoorraad gebouwd tussen de jaren 1960 en 1990. Veel wijken kampen met veroudering en sociaaleconomische problemen, zoals werkloosheid en een laag opleidingsniveau. Deze factoren dragen bij aan de armoedeproblematiek, met een groeiende groep inwoners die afhankelijk is van overheidsvoorzieningen zoals bijstandsuitkeringen.

1.2. Doelstelling en vraagstelling

Het doel van dit onderzoek is de doeltreffendheid en doelmatigheid van het armoedebeleid van de gemeente Ridderkerk te beoordelen, geplaatst in een breed maatschappelijk perspectief.

Centrale vraag

In een gesprek van de Rekenkamer met de gemeenteraad over het rapport van de Rekenkamer Ridderkerk: “Op weg naar een sterke informatiepositie van de raad” over de opties om de informatiepositie van de gemeenteraad te versterken, is het onderwerp armoedebeleid duidelijk als rode draad naar voren gekomen. De Rekenkamer heeft uiteindelijk voor dit onderzoek de volgende centrale vraag geformuleerd:

Hoe ziet het armoedebeleid in de gemeente Ridderkerk eruit, in welke mate en op welke wijze wordt daaraan uitvoering gegeven, welke resultaten worden geboekt en wie speelt daarbij welke rol?

Specifiek wordt gekeken naar de rollen van betrokken actoren en in welke mate de informatiepositie van de gemeenteraad voldoende is om controle uit te oefenen op het beleid. Daarnaast is aan de onderzoekers gevraagd om een aantal specifieke aspecten te onderzoeken:

- Effectiviteit van maatregelen
- Toegankelijkheid van de ondersteuningsprogramma's en
- De samenwerking met relevante partners.

1.3. Onderzoeksuitvoering

Om de centrale vraag van de Rekenkamer goed te kunnen beantwoorden, zijn de volgende activiteiten uitgevoerd:

- Er is een uitgebreid literatuuronderzoek uitgevoerd.
- Er is gesproken met mensen en organisaties die zich bezighouden met armoedebestrijding binnen en buiten de gemeente over het armoedebeleid van de gemeente Ridderkerk.
- Er zijn data (wijk)scans gemaakt van alle wijken van Ridderkerk.
- Er is een narratief onderzoek uitgevoerd onder inwoners naar hun ervaringen met armoedebeleid.

Tijdens het onderzoek is door de onderzoekers regelmatig overlegd en afgestemd met de rekenkamer, in het bijzonder met Claudine Garama, secretaris van de rekenkamer en Marcel Schippers, rekenkamerlid en aanspreekpunt.

2. Conclusies

O. Armoedebeleid, organisatie en uitvoering is bijzonder complex

1. Deze conclusie gaat verder dan alleen het gemeentelijk beleid. Om de resultaten van dit onderzoek in de juiste context te kunnen plaatsen dient deze conclusie toch expliciet vermeld te worden.

Inwoners in een armoede situatie hebben te maken met een zeer groot aantal landelijke en gemeentelijke regelingen voor uitkeringen, toelages en voorzieningen, ieder met een eigen organisatie, eigen toelatingseisen, eigen procedures en eigen regelingen voor aanvraag en controle.

In combinatie met het lage vertrouwen in “de overheid” ligt hier een belangrijke drempel om het beleid van Ridderkerk, dat vaak zeer goede intenties heeft, ook daadwerkelijk te laten renderen.

A. Informatiepositie van de gemeenteraad is onvoldoende

2. De informatiepositie van de gemeenteraad ten aanzien van het armoedebeleid is onvoldoende om adequaat te kunnen controleren of het beleid op koers is en de uitvoering van het armoedebeleid doelmatig en doeltreffend is. Ondanks de door het college aangekondigde op outcome gerichte rapportages over de effecten van het armoedebeleid, zijn deze rapportages tot nu toe niet beschikbaar. Ook ontbreekt voortgangsinformatie over de uitvoering van aangekondigde maatregelen.

B. Effectiviteit van maatregelen wordt onvoldoende inzichtelijk gemaakt

3. De gemeente Ridderkerk zet zich actief in bij het verminderen van armoede en schulden, met name door vroegsignalering en re-integratieactiviteiten. De gemeente heeft aandacht voor actuele ontwikkelingen op het gebied van armoedebestrijding, maar dit vertaalt zich niet altijd in concreet beleid of (door)ontwikkeling van beleid. De beschikbare personele capaciteit speelt hierin een rol.
4. Een integrale benadering heeft ook de aandacht van de gemeente maar de onderzoekers hebben niet kunnen vaststellen dat de uitvoeringsagenda's van de diverse beleidsterreinen op elkaar zijn afgestemd.
5. Uit de gesprekken komt naar voren dat de financiële veerkracht van minima in de gemeente in toenemende mate onder druk komt te staan. Ook is sprake van armoedeval bij overgang naar betaald werk. De onderzoekers hebben niet kunnen vaststellen dat er maatregelen genomen zijn om de bestaanszekerheid binnen de gemeente te verbeteren. De door de gemeente gehanteerde percentages van het Sociaal Wettelijk Minimum, die gehanteerd worden voor het verkrijgen van regelingen en voorzieningen lijken de kans op armoedeval bij overgang naar betaald werk te vergroten.
6. Met het oog op de verwachte toename van de schulden door de coronacrisis is om extra maatregelen door de gemeenteraad gevraagd. In dit door het college van BenW opgestelde plan voor extra inzet, zijn de volgende maatregelen aangekondigd:

- Inzetten op vroegsignalering
- Inzetten op curatieve schuldhulpverlening
- Implementatie van de Nederlandse Schuldhulproute
- Naast schuldbemiddeling ook schuldsanering aanbieden en vervolgens implementeren van een schuldenknooppunt en collectief schuldregelen
- Voorkomen van betalingsachterstanden zorgpolis minima
- Onderzoeken of maatwerk voor wat betreft de kostendelersnorm mogelijk is.

Uit de aan de raad verstuurde rapportages blijkt slechts dat actie is ondernomen op het gebied van vroegsignalering. Of dit voldoende effect heeft, is echter niet inzichtelijk.

C. Toegankelijkheid en bereik kunnen vergroot worden

7. In beleidsnota's worden telkens maatregelen aangekondigd om het bereik van de voorzieningen en regelingen te vergroten, met name door intensivering van de communicatie naar doelgroepen als jeugdigen, laaggeletterden, mensen met een verstandelijke beperking en ZZP-ers. In de praktijk blijken deze doelgroepen daar weinig van te merken. Bepaalde communicatiemiddelen zijn zelfs verdwenen. Ook de aankondiging om verborgen armoede in de gemeente Ridderkerk inzichtelijk te krijgen heeft tot onvoldoende resultaten geleid.
8. De benadering van inwoners met een ondersteuningsvraag is voor verbetering vatbaar. Met name op het gebied van voorlichting, begeleiding en persoonlijk contact.
9. Hoewel aangegeven wordt dat er geen wachtlijsten zijn in de afhandeling van aanvragen, is niet inzichtelijk of besluitvorming rondom de aanvragen binnen de wettelijke termijn plaatsvindt.

D. De samenwerking met andere partners is essentieel voor efficiënte hulpverlening

10. De samenwerking tussen de gemeente Ridderkerk en haar partners, zoals maatschappelijke organisaties, onderwijsinstellingen, zorgaanbieders en werkgevers, is essentieel voor een effectieve uitvoering van het armoedebeleid. Uit het onderzoek blijkt dat deze samenwerking op sommige vlakken goed functioneert, maar dat er ook ruimte is voor verbetering. Maatschappelijke partners, zoals de Voedselbank, Kledingbank en sportverenigingen, vervullen een cruciale rol in vroegsignalering en directe ondersteuning van inwoners. Initiatieven zoals het Regionaal Werkgeversservicepunt en samenwerkingen met schuldhulporganisaties bieden een stevige basis voor integrale aanpakken. Ondanks de betrokkenheid van partners ontbreekt het vaak aan een goed gecoördineerde en geïntegreerde aanpak. Beleid en uitvoeringsagenda's zijn niet altijd op elkaar afgestemd, wat leidt tot inefficiëntie. Partners geven aan dat zij niet altijd beschikken over de juiste informatie of middelen om hun rol optimaal te vervullen. Maatschappelijke partners weten niet goed hoe signalen over armoede kunnen worden gedeeld. Hulpverleners en maatschappelijke organisaties hebben behoefte aan meer flexibiliteit en middelen om maatwerkoplossingen te bieden, vooral voor complexe gevallen.

3. Aanbevelingen

3.1. Algemene aanbeveling

O. Armoedebeleid, organisatie en uitvoering is bijzonder complex

1. richt de organisatie van de schuldhulpverlening op maximaal ontzorgen van de deelnemer

Een goede organisatie van de schuldhulpverlening kan een wereld van verschil maken voor de deelnemers aan die uitkeringen en regelingen. De gemeente kan hiermee de landelijk en lokaal gecreëerde complexiteit compenseren.

Aanbeveling: Zorg dat binnen de gemeente de informatie over alle mogelijke uitkeringen en regelingen volledig op orde is en dat de betrokken inwoners van Ridderkerk, liefst via één contactpersoon, optimaal ondersteund worden bij het selecteren, aanvragen en gebruiken van al die uitkeringen en regelingen.

Dit advies wordt verder uitgewerkt in paragraaf 3.3 C

3.2. Aanbevelingen voor de raad

A. Verbeteren van Informatievoorziening

2. Focus op het realiseren van een geïntegreerd informatiesysteem

Een goed informatiesysteem verhoogt de transparantie en ondersteunt de raad in haar kaderstellende en controlerende rol.

Aanbeveling: Verzoek het college om een geïntegreerd informatiesysteem te ontwikkelen waarin data van wijkteams, maatschappelijke organisaties en gemeentelijke diensten worden samengebracht. Dit systeem moet de raad voorzien van actuele en relevante informatie over het armoedebeleid.

B. Effectiviteit van maatregelen wordt onvoldoende inzichtelijk gemaakt

3. Stel eisen aan voortgangsrapportages

De raad moet beter inzicht krijgen in de voortgang en kunnen bijsturen waar nodig.

Aanbeveling:

Verzoek het college om voortgangsrapportages te versterken door:

- Kernindicatoren zoals wachttijden, aantallen toegekende en afgewezen aanvragen, en effecten van maatwerkoplossingen standaard op te nemen.
- Per kwartaal een overzicht te bieden van de voortgang van beleidsdoelen.
- De rapportages te koppelen aan SMART-doelstellingen.

4. Ontwikkel een gemeentelijke beleidsmonitor

Een visueel dashboard maakt het eenvoudiger voor de raad om in één oogopslag beleidsresultaten te zien en deze te beoordelen.

Aanbeveling:

Vraag het college om een visueel dashboard te ontwikkelen dat de voortgang en effectiviteit van het armoedebeleid inzichtelijk maakt. Dit dashboard moet duidelijk tonen:

- De mate waarin maatschappelijke doelstellingen zoals armoedevermindering worden bereikt.
- Het aantal bereikte inwoners per voorziening en trends in de besluitvorming.

C. Toegankelijkheid en bereik kunnen vergroot worden

5. Monitor de toegankelijkheid van ondersteuningsprogramma's.

Toegankelijke voorzieningen zijn essentieel voor het bereiken van de beoogde doelgroepen en het verminderen van armoede.

Aanbeveling:

Vraag het college om de toegankelijkheid van ondersteuningsprogramma's te evalueren, bijvoorbeeld door middel van:

- Klantervaringsonderzoeken.
- Het verbeteren van digitale en fysieke loketten.
- Het gebruik van ervaringsdeskundigen om inwoners beter te begeleiden.

6. Stimuleer participatie van maatschappelijke partners en inwoners

Directe betrokkenheid van partners en inwoners biedt waardevolle inzichten en vergroot het draagvlak voor beleidsmaatregelen.

Aanbeveling:

Organiseer jaarlijks een bijeenkomst met maatschappelijke partners, zoals de Voedselbank, Kledingbank en schuldhulporganisaties en inwoners die gebruik maken van ondersteuningsprogramma's. Gebruik deze bijeenkomst om:

- Signaleren van knelpunten.
- Ervaringen uit de praktijk te delen.
- Informatie te verzamelen voor toekomstige beleidsontwikkeling.

3.3. Aanbevelingen voor het college

C. Toegankelijkheid en bereik kunnen vergroot worden

Toegankelijkheid van en voor ondersteuningsprogramma's zijn cruciaal om inwoners effectief te bereiken en armoede te bestrijden. Momenteel ervaren sommige doelgroepen drempels in het verkrijgen van hulp, zoals complexe aanvraagprocedures, beperkte vindbaarheid van informatie en onvoldoende maatwerk. Het is van essentieel belang dat de gemeente Ridderkerk stappen onderneemt om deze barrières te verminderen en ervoor te zorgen dat ondersteuning werkelijk bereikbaar is voor iedereen, ongeacht hun achtergrond, vaardigheden of situatie.

Aanbevelingen:

- 7.** Maak de aanvraagprocedures voor ondersteuningsprogramma's eenvoudiger door onnodige documentatievereisten te schrappen en gebruiksvriendelijke digitale oplossingen te implementeren.
- 8.** Optimaliseer digitale kanalen zoals de gemeentelijke website en sociale media om relevante informatie overzichtelijk en toegankelijk te maken. Herintroduceer traditionele middelen zoals flyers, folders en informatiekranen om specifieke doelgroepen beter te bereiken.
- 9.** Schakel ervaringsdeskundigen in om de behoeften van inwoners beter te begrijpen en programma's effectiever vorm te geven. Zet hen in als vertrouwenspersonen die inwoners kunnen begeleiden bij het gebruik van ondersteuningsprogramma's.
- 10.** Voer regelmatig ervaringsonderzoeken uit onder gebruikers van de programma's en analyseer de resultaten om knelpunten in de toegankelijkheid te identificeren en aan te pakken.

pakken. Gebruik deze gegevens om het beleid voortdurend te verbeteren en effectiever te maken.

D. De samenwerking met andere partners is essentieel voor efficiënte hulpverlening

De onderstaande aanbevelingen zijn specifiek gericht op het verbeteren van coördinatie, informatie-uitwisseling en flexibiliteit binnen de samenwerking met maatschappelijke partners. Ze vullen de eerdere aanbevelingen aan door te focussen op de rol en behoeften van externe partijen en de infrastructuur die nodig is voor een efficiëntere samenwerking.

Aanbevelingen:

- 11.** Stel een centraal coördinatieteam aan dat verantwoordelijk is voor het afstemmen van beleid, uitvoeringsagenda's en acties tussen de gemeente en maatschappelijke partners. Dit team zorgt voor periodieke overleggen tussen partners om strategieën te harmoniseren en knelpunten in de uitvoering te bespreken.
- 12.** Stel een maatwerkfonds beschikbaar waarmee maatschappelijke organisaties snel en flexibel kunnen inspelen op complexe hulpvragen. Combineer dit met trainingen en ondersteuning voor hulpverleners, zodat zij beter zijn uitgerust om maatwerkoplossingen te bieden.